

Seznámení obcí, právnických a fyzických osob s charakterem možného ohrožení, s připravenými krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Opava

Úvod

Naše společnost je v průběhu života vystavena událostem, kterým říkáme mimořádné, protože přicházejí většinou neočekávaně a ohrožují životy a zdraví obyvatel. Způsobují velké škody na majetku a životním prostředí. Mohou to být mimořádné události způsobené přírodními jevy (povodeň, zemětřesení, vichřice), technickými systémy (havárie chemických technologií, únik ropných produktů) a mimořádné události způsobené jednáním lidí (chybné úkony – postupy, nedbalost). Vznik mimořádné události je vždy nutno chápat s určitým územím nebo prostorem. Snahou územního celku a společnosti je nejen osídlené území chránit, ale také ho bezpečně rozvíjet. Zranitelnost území a ohrožení obyvatel je tím menší, čím lépe jsou stát, obce a obyvatelé připraveni na řešení těchto událostí. Může se stát, že je mimořádná událost natolik závažná, že je potřeba vyhlásit dle zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, krizový stav – stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu. Je proto nutné dobře znát, co nás na daném území ohrožuje. Tyto informace pak slouží také ke zpracování krizového plánu kraje a krizového plánu obce s rozšířenou působností.

Této problematice se dotýkají právní předpisy v oblasti integrovaného záchranného systému (dále jen „IZS“), krizového řízení a ochrany obyvatelstva. Vymezuje pravomoc státních orgánů a působnost orgánů územních samosprávných celků včetně povinností obcí, právnických a fyzických osob při přípravě na vznik mimořádných událostí a řešení krizových situací.¹ Tento článek slouží jako základní informace o této problematice v podmínkách správního obvodu obce s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) Opava.

Vymezení pojmů

Pojem OHROŽENÍ můžeme definovat jako stav, při kterém událost ohrožuje konkrétní chráněné zájmy (životy a zdraví osob, majetek, životní prostředí).

MIMOŘÁDNÁ UDÁLOST je škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.²

KRIZOVÉ ŘÍZENÍ je souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešením nebo ochranou kritické infrastruktury.³

OCHRANA OBYVATELSTVA je plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva.⁴ Je součástí bezpečnostního systému státu a systému krizového řízení.

KRIZOVÉ OPATŘENÍ je organizační nebo technické opatření určené k řešení krizové situace a odstranění jejich následků, včetně opatření, jimiž se zasahuje do práv a povinností osob.⁵

¹ § 2 písm. b) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů

² § 2 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů

³ § 2 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů

⁴ § 2 písm. e) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů

Oprávnění nařídit krizové opatření jsou realizována na ústřední úrovni (nařizuje vláda)⁶ a na krajské úrovni (nařizuje hejtman).⁷

Mimořádné události na našem území

Naše zájmové území je definováno správním obvodem ORP Opava.

Mimořádné události, které mohou ohrozit správní obvod ORP Opava vyplývají ze zpracované analýzy rizika. Přehled možných zdrojů rizik a analýzy ohrožení v Moravskoslezském kraji byly zpracovány na základě analýzy rizik, která byla provedena v návaznosti na analýzu hrozeb České republiky schválenou usnesením vlády ČR ze dne 27. 4. 2016 č. 369. Analýza rizik byla provedena s využitím metodického postupu vydaného Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky. Hasičský záchranný sbor Moravskoslezského kraje (dále jen “HZS MSK”) proto ve spolupráci s pracovníky krizového řízení ORP zpracoval podrobnou analýzu rizik na příslušných správních obvodech, jejímž cílem je celkové vyhodnocení ohrožujících faktorů na území našeho kraje.

Z hlediska analýzy rizika vyplývá, že náš správní obvod tedy ohrožují nejvíce tyto události:

1. Přítalové povodně
2. Přírozené povodně
3. Zvláštní povodně
4. Extrémní vysoké teploty
5. Epidemie
6. Narušení dodávek elektrické energie velkého rozsahu (blackout)
7. Únik nebezpečné látky z technologických celků a stacionárních zařízení

⁵ § 2 písm. c) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů

⁶ § 5 až 7 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů

⁷ § 14 odst. 4 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů

Přivalovými povodněmi se rozumí nesnadno předvídatelné lokální intenzivní srážky s následkem náhlého zaplavení sklepů obytných domů, komunikací, ucpání kanalizace a úzkých profilů mostů bahnem, listím apod., eroze na nezpevněných cestách a také polích a zahradách, sesuvů půdy, protržení hrází rybníků, odplavení a poškození nedostatečně upevněných předmětů, poškození břehů vodních toků. Dle četnosti v uplynulých letech jde o jev se zvyšující se pravděpodobností výskytu po celém sledovaném území.

Přirozená povodeň může být způsobena přírodními jevy, zejména táním, dešťovými srážkami. Důsledkem jsou přímé dopady (např. ohrožení života a zdraví osob, zničení nebo silné poškození majetku, budov a infrastruktury apod.), ale i nepřímé dopady (nedostatek pitné vody, vznik epidemií apod.) Z hlediska přirozených povodní se jedná zejména o povodňové nebezpečí na vodních tocích Opava, Hvozdnice a Moravice.

Zvláštní povodně jsou způsobené poruchou či havárií (protržením hráze) vodního díla vzdouvajícího nebo akumulujícího vodu nebo nouzovým řešením situace na vodním díle z hlediska hrozící mimořádné události. Rozeznávají se tři základní typy zvláštních povodní podle charakteru situace, která může nastat při stavbě nebo provozu vodního díla:

- zvláštní povodeň typu 1 – vzniká protržením hráze vodního díla,
- zvláštní povodeň typu 2 – vzniká poruchou hradic konstrukce bezpečnostních a výpustných zařízení vodního díla (neřízený odtok vody),
- zvláštní povodeň typu 3 – vzniká nouzovým řešením kritické situace ohrožující bezpečnost vodního díla prostřednictvím nezbytného mimořádného vypouštění vody z vodního díla, zejména při nebezpečí havárie uzávěrů a hrazení bezpečnostních a výpustných zařízení nebo při nebezpečí protržení hráze vodního díla.

Na našem zájmovém území se nachází Vodní díla Slezská Harta, Kružberk a Pocheň.

Extrémně vysoké teploty jsou důsledkem rozkolísanosti klimatu ve střední Evropě v posledních letech. Dopady lze očekávat jak v oblasti zdravotnictví (zvýšené množství hospitalizovaných osob z důvodu zdravotních problémů souvisejících s vysokými teplotami), tak v oblasti technické infrastruktury (negativní vliv zejména na dopravní a energetickou infrastrukturu apod.). Je zde také souvislost s dlouhotrvajícím suchem a zvýšeným nebezpečím vzniku požárů na daném území.

Samostatnou kapitolou a největším rizikem je v současné době **epidemie** koronaviru COVID-19. Dlouhodobě je vyhlášen nouzový stav a vláda vydává mimořádná opatření s cílem zamezit dalšímu šíření epidemie. HZS MSK se aktivně podílí na řešení situace. Staví se odběrová místa, spolupracuje se v rámci testování, převáží se potřebný materiál a z hlediska krizového řízení se rozvíjí činnost a spolupráce v rámci krizového štábu ORP Opava. Tato epidemie ohrožuje a ovlivňuje celý správní obvod a jeho území a lze předpokládat, že se s tímto problémem budeme ještě nějaký čas potýkat.

Narušení dodávek elektrické energie velkého rozsahu (blackout) je mimořádná událost s rozsáhlými dopady na všechny oblasti fungování společnosti, včetně ohrožení životů a zdraví osob, závislých na přístrojích podporujících základní životní funkce. Příčin je celá řada, například extrémní klimatické jevy (vichřice, těžký sníh na distribučním vedení), nestabilita přenosové soustavy, chyba operátora, porucha, havárie, teroristický útok s dopadem na klíčové prvky přenosové soustavy. Pravděpodobnost vzniku blackoutu se zvyšuje v případě kombinace působení výše uvedených faktorů. Tato situace má potenciál vyvolat i další dominoefekty v oblasti fungování dopravy, komunikačních sítí, zásobování pitnou vodou, potravinami, teplem a pohonnými hmotami. Lze předpokládat ohrožení celého území, pokud dojde k rozsáhlému výpadku v přenosové soustavě.

Nejvíce ohroženi jsou obyvatelé, kteří jsou plně závislí na dodávce energií od svých dodavatelů a kteří nemají možnost využít vlastní zdroje, zejména tepla, vody a potravin.

V případě **úniku nebezpečné látky** jde hlavně o podniky, které nebezpečnou látku skladují a dále ji používají v technologickém procesu. K únikům nebezpečných látek dochází v průmyslových podnicích, při silniční, železniční dopravě, ze skládek, potrubních rozvodů. Příčinou úniků mohou být rovněž teroristické útoky. Nevhodné zacházení s nebezpečnými látkami může ohrozit lidské zdraví a život, životního prostředí nebo majetek. Látka může uniknout a ohrozit tak okolní obyvatelstvo. Jedná se převážně o výrobní podniky na území Statutárního města Opavy.

Mezi další ohrožující události můžeme zařadit:

1. Požáry nebo výbuchy v zástavbě nebo průmyslu
2. Extrémně nízké teploty
3. Sněhovou kalamitu
4. Námrazu a ledovku
5. Extrémní vítr
6. Hromadné nákazy hospodářských zvířat – epizootie
7. Závažná nehoda v silniční, železniční nebo letecké dopravě
8. Nález nevybuchlé munice

Požáry nebo výbuchy v zástavbě nebo průmyslu – nejrizikovějšími objekty jsou všechny vysoko podlažní stavby pro trvalé bydlení, přechodné ubytování (hotely) a komerčně využívané (kanceláře apod.), zejména ve velkých městech, dále průmyslové zóny, skladové areály a také výrobní objekty zařazené do vyšší kategorie požárního nebezpečí. Příčinou vzniku požáru mohou být výbuch plynu, jiná technická závada, např. zkrat v elektrických obvodech, nedodržení zásad bezpečnosti (údržba, opravy, zaměstnanci, bydlící), dětské hry bez dozoru (u obytných objektů) a nedodržení technologie výroby, porušení zásad bezpečnosti práce, technická závada na výrobním zařízení, jako důsledek jiné mimořádné události (u výrobních objektů). Častou příčinou je také úmyslné založení.

Extrémně nízké teploty – jsou to velmi nízké teploty vzduchu, pod $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ a nezdívka i pod $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$, se nejčastěji vyskytující v zimních měsících, tj. v prosinci, lednu a únoru. Silné mrazy představují pro lidský organismus značnou zátěž. Pocit chladu je navíc zesilován účinky větru, tzn. v horských oblastech, kde obvykle fouká silnější vítr než v nižších polohách, je vyšší riziko podchlazení, omrzlin a vyčerpání. Z této mimořádné události může vzniknout poškození či zničení venkovních energetických a telekomunikačních sítí, nebo poškození technické a dopravní infrastruktury.

Sněhová kalamita – dlouhodobé intenzivní sněžení má za následky řadu nepříjemných situací. Kromě vzniku lavin na horách, možného přerušení dodávek elektrické energie, škodách na vegetaci nebo poškození střech budov vahou sněhu představuje vydatné sněžení největší komplikace zejména pro řidiče. Je-li sněžení doprovázeno větrem, vznikají tzv. sněhové jazyky a závěje. To vede k nesjízdnosti komunikací a uvíznutí vozidel ve sněhu až na několik hodin.

Námraza a ledovka – námraza vzniká zamrznutím kapek mrznoucí mlhy při jejich styku s povrchy (země, objektů) o teplotě pod bodem mrazu. Námraza narůstá tím rychleji, čím vyšší je rychlost větru. Největší problémy způsobuje především v elektroenergetice, kdy může pod tíhou ledové vrstvy docházet k pádu drátů elektrického vedení. To může vést k lokálním výpadkům elektrické energie a problémům v městské hromadné dopravě.

Náledí vzniká postupným mrznutím kapek deště na zemském povrchu. Může vznikat rovněž zmrznutím částečně nebo úplně roztátého sněhu, jestliže teplota klesne pod bod mrazu. Náledí

značně komplikuje dopravu, protože tenká vrstva ledu může být překryta sněhem a pro řidiče takřka neviditelná.

Ledovka vzniká tehdy, když na prochlazený zemský povrch (i na dráty elektrického vedení, větve stromů apod.) dopadají kapky deště, které okamžitě zamrzají a tvoří tak průhlednou vrstvu ledu s hladkým povrchem. Kromě deště může problémy způsobit i mrznoucí mrholení.

Extrémní vítr – extrémním větrem se rozumí událost s výskytem maximálního nárazového větru nad 25 m/s (90 km/h) alespoň na dvou měřících stanicích současně. maximálními nárazy se dokáže nebezpečně projevit jak v oblastech s vyšší nadmořskou výškou, tak v otevřené krajině v nížinách. Dopady se projeví především v energetické a dopravní infrastruktuře, v malé míře i na poškození domů. Nepředpokládají se vážné dopady na životech a zdraví osob. Může dojít k velkému počtu omezených osob z důvodu výpadku elektrického proudu a v dopravě.

Hromadné nákazy hospodářských zvířat (epizootie) - epizootií se rozumí hromadné nákazy zvířat (např. ptačí chřipka, BSE, slintavka, kulhavka, africký mor prasat a další). Rychlost vzniku a rozšíření nákazy je závislá na vlastnostech původce nebezpečné nákazy, způsobu přenosu původce, včasnosti diagnostiky, rychlosti přijetí a plnění mimořádných veterinárních opatření a na zemědělské charakteristice okolí ohniska nákazy. Na našem území se nachází několik chovů hospodářských zvířat, a proto musíme s touto možností nákazy počítat.

Závažná nehoda v silniční, železniční nebo letecké dopravě – Dopravní nehody v silniční dopravě jsou jedním z nejčastějších druhů mimořádné události, u kterých složky IZS denně zasahují. Dopravní nehody mohou být rovněž kombinovány s únikem nebezpečných látek (provozní kapaliny, přepravované NL). Zvýšený počet dopravních nehod je spojen zpravidla s extrémními klimatickými jevy (sněžení, hustý déšť, náledí, mlha) a rovněž s dopravními špičkami (víkend, dovolené, svátky). Nehoda v železniční dopravě může vzniknout kdekoliv a kdykoliv, kritickými místy jsou však zejména železniční uzly, železniční přejezdy, stanice s nakládacími a vykládacími rampami a seřadováním vagonů (manipulace s nebezpečnými látkami). K nehodě v letecké dopravě může dojít při poruše motorů, kontrolních a navigačních systémů, nekázní pilotů nebo při teroristickém útoku. Naše území je součástí leteckých koridorů a o proto tuhle možnost nemůžeme vyloučit.

Nález nevybuchlé munice – v posledních letech dochází často k nálezům munice (granáty, dělostřelecké miny, letecké pumy). Ta pochází z velké většiny z dob druhé světové války, výjimkou však nejsou ani nálezy munice z první světové války. Nebezpečí spočívá zejména v tom, že nalezená munice může být v takovém stavu, že při jakékoli manipulaci může dojít k její aktivaci. Největší problém představují letecké pumy, které se mohou vyskytovat zejména na území měst či v jejich okolí. Nejčastěji je munice nalezena při zemních a stavebních pracích nebo díky tzv. „hledáčům kovů“ s detektory.

Působnost obecních úřadů a starostů při řešení krizových situací

Jak bylo zmíněno v úvodu, krizový zákon vymezuje obecním úřadům a starostům působnost a určité povinnosti ve vztahu k řešení krizových situací. Například starosta ORP zajišťuje připravenost správního obvodu ORP na řešení krizových situací a dále zajišťuje za krizové situace provedení daných krizových opatření v podmínkách správního obvodu ORP.⁸

⁸ § 18 odst. 3 písm. b) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů

Stejně tak i starosta každé obce ve správním obvodu zajišťuje připravenost dané obce na řešení krizových situací a dále zajišťuje za krizové situace provedení krizových opatření v podmínkách obce.⁹

Základní úkoly ochrany obyvatelstva

Varování obyvatelstva je souhrn organizačních, technických a provozních opatření zabezpečujících včasné předání varovné informace občanům. Využívají se pro to koncové prvky varování, které jsou schopny generovat stanovené zvukové signály a případně vysílat verbální (slovní) informace. Jejich aktivace je možná z Operačního střediska hasičského záchranného sboru kraje. V České republice je proto vybudován jednotný systém varování a vyrozumění. Koncové prvky tedy jsou: elektronické (mluvící) sirény, rotační sirény, místní informační systémy (obecní rozhlas). Mohou přenášet signál typu zkouška sirén, všeobecná výstraha a požární poplach.

Evakuace je organizované přemístění osob, zvířat, předmětů kulturní hodnoty, technického zařízení, případně strojů a materiálu k zachování nutné výroby a nebezpečných látek z míst ohrožených mimořádnou událostí do míst, která zajišťují pro evakuované obyvatelstvo náhradní ubytování a stravování, pro zvířata ustájení a pro předměty, materiál, technická zařízení, eventuálně nebezpečné látky uskladnění. Plošná evakuace probíhá vždy částečně samovolně, kdy část obyvatel po vyhlášení evakuace opustí ohrožené území vlastními dopravními prostředky nebo pěšky. Pro úspěšné provedení evakuačních opatření je nezbytná součinnost složek integrovaného záchranného systému, orgánů veřejné správy a v neposlední řadě samotných evakuovaných občanů. Na území obce je evakuace organizována obecním úřadem, který využívá vlastní technické a dopravní prostředky jednotek sboru dobrovolných hasičů, případně prostředky fyzických a právnických osob.

Posledním základním prvkem ochrany obyvatelstva jsou *opatření pro nouzové přežití obyvatelstva*. Tato opatření navazují na evakuaci obyvatelstva z postiženého území nebo jsou realizována přímo v ohroženém prostoru. V tomto případě se jedná zejména o poskytnutí nouzového přístřeší, náhradního ošacení (pokud je potřeba), stravy a nápojů po dobu nezbytně nutnou. Do opatření nouzového přežití patří také zabezpečení a *organizace humanitární pomoci*. Humanitární pomoc je organizována s cílem zlepšit životní podmínky postiženého obyvatelstva. Je poskytována cíleně, dobrovolně a bezplatně.

Závěr

Lidská společnost, technologie a přírodní prostředí se neustále vyvíjí. S mimořádnými událostmi (krizovými situacemi) se lidé setkávali historicky a budou s nimi konfrontováni i v budoucnu. Abychom jejich účinky minimalizovali, případně je efektivně jako společnost zvládali, je důležitá informovanost, prevence a spolupráce všech zúčastněných stran. Bezpečnost státu je založena na principu zajištění bezpečnosti jednotlivce, komunity a zabezpečení funkce společnosti, k jehož úspěšnému uplatnění je nezbytné zajistit funkčnost dotčených orgánů státní správy a samosprávy, právnických a podnikajících fyzických osob a rozvíjení procesů a nástrojů, které slouží k posilování bezpečnosti a ochrany obyvatelstva.

K tomuto tématu je možno najít další informace například na těchto internetových adresách:

www.hzscr.cz

www.hzsmk.cz

<https://www.opava-city.cz/cz/nabidka-temat/bezpecne-opavsko/>

⁹ § 21 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů